

ליה: כל הגדול מחבירו — יצרו גדול הימנו.

אמר רבי יצחק: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, שנאמר [בראשית ו'] "רק

נב-ב רע, מתווספת רעתו כל היום.

אמר רבי שמעון בן לקיש: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומבקש להמיתו.

שנאמר [תהלים לז'] "צופה יצר הרע, הנקרא "רשע", בתמידות לצדיק. ומבקש להמיתו".

ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו — אינו יכול האדם לו, ליצר הרע, לנצחו בכוחות עצמו.

שנאמר [תהלים לז'] "ה' לא יעזבנו לצדיק בידו של יצר הרע. ולא ירשיענו לצדיק בהשפטו עם יצרו הרע".

תנא דבי רבי ישמעאל: אם פגע בך מנוול זה [יצר הרע] — משכהו לבית המדרש.

אם אבן הוא היצר הרע — הרי הוא נימוח בבית המדרש.

אם ברזל הוא — הרי הוא מתפוצץ שם.

והראיה מן הכתוב:

אם אבן הוא — נימוח, דכתיב [ישעיהו נה] "הוי כל צמא לכו למים". ואין מים אלא תורה, לפי שנמשלה התורה למים.

וכתיב [איוב יד] "אבנים — שחקו מים". ומוכח שיש בכח התורה, המשולה למים, לשחוק אבנים.

אם ברזל הוא — מתפוצץ, דכתיב [ירמיהו

כג] "הלא כה דברי באש, נאום ה', וכפטיש יפוצץ סלע".

בשעה שהאש מפעפעת את הברזל ניתזים ממנו ניצוצות, כמו בשעת פיצוץ. ולכך נמשלה התורה, שהיא דבר ה'.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: יצר הרע, תחילה הוא מסיתו לאדם בעולם הזה, שיחטא. ואחר כך הוא בא ומעיד עליו לעולם הבא על חטאו.

שנאמר [משלי כט] "מי שהוא מפנק מנוער, מצעירותו, את יצרו הרע, למרות שיצר הרע אינו אלא עבדו, היות שיכול האדם למשול בו, אם ירצה.

אם הוא מפנקו ואינו רודה בו, הרי: ואחריתו, בסופו של דבר, אותו העבד — יהיה מנון! זה יהיה העד שיעיד נגדו בעולם הבא.

והראיה ש"מנון" משמעותו "עד" — שכן באטב"ח לפי סדר מנין האותיות [עין רש"י] של רבי חייא, קורין לסהדה — מנון.

רב הונא רמי הקשה סתירה, לכאורה, בין שני פסוקים, בענין יצר הרע:

כתיב [הושע ד] "כי רוח זנונים התעה [את עם ישראל], וזנו מתחת אלהיהם [שעשו להם]". ומשמע שהצלחתו של יצר הרע, הקרוי רוח זנונים, היתה רק בתורת טעות גרידא.

ומאיך בכתוב בפרק הבא שהיתה הצלחתו גמורה. שנאמר [הושע ה] "כי רוח זנונים בקרבם". שחדר בהם והיה כבר נטוע בלבם.

אלא שכך היא דרכו של היצר הרע: בתחילה

התעם טעות בלבד, ולבסוף היה נטוע לגמרי בקרבם.

אמר רבא: בתחילה קראו הכתוב ליצר הרע "הלך", עובר דרך בלבד, שאינו מתאכסן כאן. ולבסוף ולאחר מכן קראו הכתוב "אורח", המתאכסן במקום לתקופה קצרה, ולבסוף קראו "איש", בעל הבית, המתגורר במקום בקביעות.

שנאמר [שמואל ב יב] במשל שהמשיל נתן הנביא לדוד המלך בשעה שלקח את בת שבע:

"ויבא הלך לאיש העשיר, ויחמול לקחת מצאנו ומבקריו לעשות לאורח". וכתוב בהמשך "ויקה את כבשת האיש הרש, ויעשה לאיש הבא אליו".

אמר רבי יוחנן: אבר קטן יש לו לאדם.

מרעיבו — שבע, יהיה שלם בגופו.

משביעו — רעב. שלעת זקנה יהיה גופו תשוש ורעב.

שנאמר [הושע יג] על המשביעים את יצרים: "כמרעיתם וישבעו, שבעו וירם לבם".

וענשם: "ואהי להם כמו שחל" [אטרפם כאריה].

אמר רב חנא בר אחא, אמרי בי רב: ארבעה דברים, כביכול "מתחרט" עליהן הקדוש ברוך הוא על שבראם. ואלו הן:

גלות ישראל, כשדים, וישמעאלים, ויצר הרע.

גלות — דכתיב [ישעיהו נב] "ועתה מה לי פה [לשון חרטה] נאם ה', כי לקח עמי חנם".

כשדים — דכתיב [ישעיהו כג] "הן ארץ כשדים זה העם — הלואי ולא היה!".

ישמעאלים — דכתיב [איוב יב] בתלונת איוב על הצלחת הרשעים בעולם:

"כמה מרגיז הדבר, כאשר ישליו אהלים לשודדים [הישמעאלים, שהם ערבים שודדים, יושבים באהלים, כשהם שלויים], וחי בטוהות ללא פגע יש למרגיזי אל".

וכל ההרגזה הזאת היא "לאשר הביא אלוה — בידו". שהקב"ה בעצמו, שהביאם לישמעאלים לעולם, גרם זאת לעצמו. ועתה הוא כביכול "מתחרט" על כך.

יצר הרע — דכתיב במיכה [פרק ד] אודות אשר יקרה באחרית הימים:

"ביום ההוא, נאום ה': אספה הצולעה, והנדחה אקבצה.

וכל זאת — באשר אני עצמי הרעתי".

אמר הקב"ה: אני עצמי גרמתי לסבלם של ישראל, באשר בראתי יצר הרע, שהחטיאם, והביא לחורבנם.

אמר רבי יוחנן: אלמלא שלש מקראות הללו, המעידים שהעונות והזכויות בידי הקב"ה, ושהוא תוכן לבבות [רש"י] — נתמוטטו רגליהם של שונאיהן של ישראל [בלשון סגי נהור].

חד — דכתיב [מיכה ד] "ואשר הרעתי", וכמו שנתבאר.

וחד — דכתיב [ירמיהו יח] "הנה כחומר ביד היוצר — כן אתם בידי ישראל".

ואירדך — [יחזקאל לו] "והסרתני את לב האבן מבשרכם, ונתתי לכם לב בשר".

רב פפא אמר: אף מהאי קרא נמי [יחזקאל לו]: "ואת רוחי אתן בקרבכם".

וכיון שהביאה הגמרא מספר פסוקים העוסקים במה שעתיד להתרחש באחרית הימים, מביאה הגמרא ומבארת פסוק נוסף המדבר על אחרית הימים, מנבואת זכריה [זכריה ב]:

"ויראני ה' ארבעה חרשים אמנים".

והוינן בה: מאן נינהו מי הם אותם ארבעה חרשים?

אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: אלו ארבעת האומנים שיבואו בעתיד כדי לבנות את בית המקדש השלישי. ואלו הם:

משיח בן דויד, ומשיח בן יוסף, שתפקידם לבנות את המקדש.

ואליהו, הנקרא "חרש" לפי שבנה מזבח בהר הכרמל, והוא עתיד להשתלח ולבוא לפני המשיח.

ושם בן נח, שבנה את התיבה עם נח אביו, הנקרא כהן צדק.

ומצינו שהוא נקרא "חרש" בספר ישעיהו [פרק מא], דכתיב "ויחזק חרש את צורף". ודרשינן בבראשית רבה, ששם בן נח, הנקרא בתורה "מלכי צדק", חיזק את אברהם אבינו, וברכו.

מתיב רב ששת: אי הכי, שאלו הם ארבעת החרשים, יקשה המשך האמור באותה נבואה:

היינו דכתיב [זכריה ב]: "ויאמר אלי: אלה הקרנות אשר זרו פיזרו את יהודה".

ולדברין שארבעת הרועים הם משיח בן דוד ומשיח בן יוסף ואליהו הנביא, הרי חני — לשובה אתו, להשיב הם באים, ולא לפזר!

אמר ליה רב חנא: שפיל רד והמשך לסיפיה דקרא של "אלה הקרנות", ותווכח מסוף הפסוק שהקרנות שבתחילתו אינן "ארבעת החרשים", אלא הם אומות העולם.

דכתיב בסופו "ויבואו אלה [ארבעת החרשים] להחריד אותם, את אומות העולם, ולידות את קרנות הגוים, הנושאים קרן אל ארץ יהודה, לזרותה".

והיינו, שארבעת הרועים יבואו ויחרידו את האומות [הקרנות] שרצו לפזר את יהודה.

אמר רב ששת לעצמו: בהדי לדון עם חנא [בר ביזנא] באגדתא — למה לי. לא כדאי לי, שהרי בקי הוא באגדתא יותר ממני, ולא אוכל לו.

[מיכה ה] "והיה זה שלום אשור, כי יבוא בארצנו, וכי ידרוך בארמנותינו — והקמונו עליו שבעה רועים, ושמנה נסיכי אדם".

מאן נינהו שבעה רועים?

דויד באמצע,

שלשת הצדיקים הראשונים: אדם, שת ומתושלח — מימינו.

שנים מהאבות אברהם, יעקב, ומשה — בשמאלו. [היכן יצחק — עיין ברש"י].

ומאן נינהו שמנה "נסיכי אדם" —
ישי, ושאוּל, ושמוּאל.

הנביאים עמוּם, וצפניה.

צדקיה, ומשיח, ואליהו.

שנינו במשנה: ארבעה סולמות.

תנא: גובהה של מנורה המשים אמה.

וארבעה ילדים של פרחי כהונה, ובידיהם
כדי שמן של מאה ועשרים לוג.

איבעיא להו: האם מאה ועשרים לוג שמן
היו לכולהו, לכל ארבעתם יחד, שהם
שלשים לוג לכל אחד.

או דלמא מאה ועשרים לוג לכל חד וחד?

תא שמע: ובידיהם כדי שמן של שלשים
שלשים לוג, שהם כולם מאה ועשרים לוג.

תנא: והן, פרחי הכהונה הללו, משובחין היו
יותר מבנה של מרתא בת בייתום.

אמרו על הכהן, בנה של מרתא בת בייתום,
שהיה נוטל לבדו בידיו שתי ירכות של שור
הגדול שהובא לקרבן עולה, שלקוח באלף זוז
ומשקלו כבד מאד.

ומחלך על הכבש בנחת, עקב בצד גודל, ולא
היה ממהר לפרוק משאו.

ולא הניחוחו אחיו הכהנים לעשות בן לשאת
את שתי הירכות הללו לבדו, משום [משלי
יד] "ברב עם הדרת מלך", ויש להרבה
כהנים ליטול חלק בנשיאתו.

ומבארת הגמרא: מאי, כמה היו פרחי
הכהונה משובחים ממנו?

אילימא משום יוקרא, שנשאו משקל יותר
כבד, אין זה נכון. כי הני שתי ירכות —
יקרי כבדים טפי יותר משלשים לוג.

אלא, התם, היה הכהן עולה עם משאו על
כבש, ושיפוע הכבש היה נוח, "מרובע" ולא
זקיף, שהיה השיפוע ביחס של אמה גובה
לכל ארבע אמות אורך.

ואילו חכא היו פרחי הכהונה עולים על
סולמות, וזקיף טובא. שהיו עומדות הסולמות
בזווית זקופה, שקשה מאד לטפס עליהם עם
משא של שלשים לוג.

שנינו במשנה: ולא היה חצר בירושלים.

תנא: אשה היתה כוררת חטים לאור של נג-א
בית השואבה.

שנינו במשנה: חסידים ואנשי מעשה.

תנו רבנן: יש מהן משבחים להקב"ה בכך
שאומרים: אשרי ילדותנו שלא עברנו בה
עבירה, ולא ביישה את זקנותנו —

אלו שמשבחים כך להקב"ה הם החסידים
ואנשי מעשה.

ויש מהן אומרים שבח אחר: אשרי זקנותנו
שכפרה את ילדותנו —

אלו בעלי תשובה.

אלו ואלו אומרים: אשרי מי שלא חטא.

ומי שחטא, ישוב — וימחול לו.

תניא, אמרו עליו על הלל הזקן, כשהיה שמח
בשמחת בית השואבה היה דורש לרבים
בשמו של הקב"ה ואמר בן: